

Genoeg van het

NIEUWS

ERIC VAN DE BEEK

Wie kennis vermeerdert, vermeerdert smart. Sla de krant open of doe het journaal aan en je krijgt de ellende van de hele wereld over je uitgestort. De doorlopende stroom oorlogsbeelden uit Kosovo die ons deze dagen bereikt, laat weinig mensen onberoerd. Dit kan ertoe leiden dat sommigen niks meer willen weten. Zij doen de krant de deur uit, zappen het journaal weg en luisteren alleen nog naar nieuwsvrije zenders. Begrijpelijk, want wat moet een mens nog met nieuws als het altijd maar gaat over problemen waar toch niemand wat aan kan doen?

Er gaat geen dag voorbij zonder gewapende conflicten. Bussen storten in ravijnen, treinen ontsporen en vliegtuigen vallen uit de lucht. De ene hongersnood is nog niet voorbij of een andere dient zich alweer aan. Een man die zijn vrouw met een bijl heeft vermoord, zegt tegen de rechter dat hij uit liefde heeft gehandeld. Bij een hotelbrand springen mensen als vlamme fakkels van tien hoog naar beneden. Plastic bekertjes vervuilen het milieu; papieren bekertjes idem dito. Aardbevingen, vulkaanuitbarstingen en wervelingen blijken in staat hele dorpen van de kaart te vegen.

Wat moet een gewoon mens met al die kennis? Je kunt je wel laten informeren, maar met welk doel? De uitdrukking 'kennis is macht' staat op gespannen voet met het soort kennis waarin de nieuwsmedia grossieren. Daarvoor geldt eerder het omgekeerde: 'kennis is machteloosheid'. We worden op de hoogte gehouden van talloze problemen, maar met die kennis kunnen we meestal weinig meer doen dan deze voor kennisgeving aannemen. Dat is waarschijnlijk wat de Griekse tragediedichter Sophocles bedoelde toen hij opmerkte dat het droevig is kennis te hebben als deze nergens toe dient.

Nuttige informatie

De journalistiek ziet zichzelf graag als waakhond van de democratie. Alsof de kans op een staatsgreep in ons land toeneemt naarmate er minder kranten worden verkocht. Natuurlijk, de journalistiek stelt misstanden aan de kaak en het is goed dat dit gebeurt. Maar betekent dit dat iedereen altijd maar volledig op de hoogte moet zijn? Zo vaak hoeft je toch de krant niet te lezen om te weten op welke partij je moet stemmen? De enige foute partij die Nederland kent, is bij de laatste kamerverkiezingen ter ziele gegaan; een partij nota bene die grondig is doodgezwegen. Iedereen die de krant leest of naar het journaal kijkt, zou zich vroeg of laat de volgende vraag moeten stellen: Hoe vaak komt het voor dat een nieuwsbericht mij behulpzaam is bij het oplossen, verzachten of voorkomen van een voor mij en/of voor anderen belangrijk probleem?

Wie hierover nadenkt, gaat met andere ogen naar het nieuws kijken. De ernst waarmee journalisten berichten over de toestand in de wereld krijgt iets absurds en lachwekkends. Immers: de praktische waarde van hun arbeid staat in schril contrast met de aandacht die zij krijgen en de discussies die zij ontketenen. Discussies die vaak met veel geestdrift gevoerd worden, maar waar verder niemand wat mee opschiet.

Toch kan van journalisten niet verwacht worden dat zij zich in hun berichtgeving louter beperken tot het nuttige, bruikbare en zinvolle. Als ze dat zouden doen, zou er nog maar weinig te melden overblijven. Met alle gevolgen van dien: massaontslagen in de journalistiek en een publiek dat zich beklaagt over de saaiheid van het nieuws.

Het probleem is dus niet dat journalisten niet genoeg hun best zouden doen om nuttige wetenswaardigheden te verzamelen. Het probleem is dat nuttige informatie een zeer

gen dat de nieuwsmedia oproepen over ongewenste gebeurtenissen en ontwikkelingen. Je zou de situatie van de nieuwsconsument kunnen vergelijken met een schipbreukeling op open zee. Water, overal water, maar geen druppel te drinken.

Nieuwsloos dieet

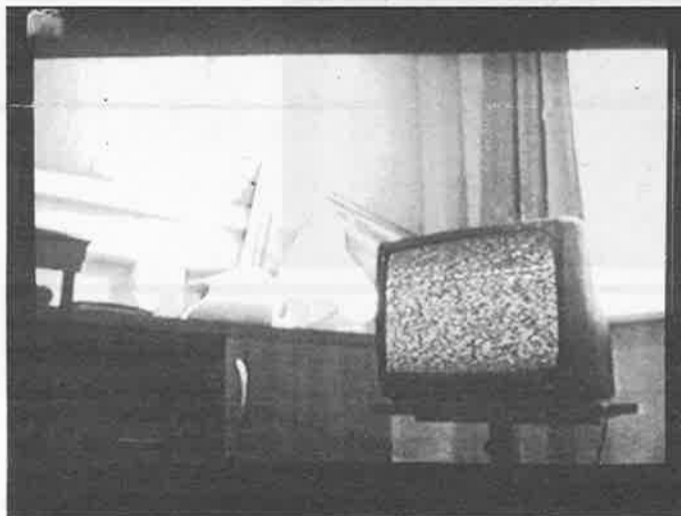
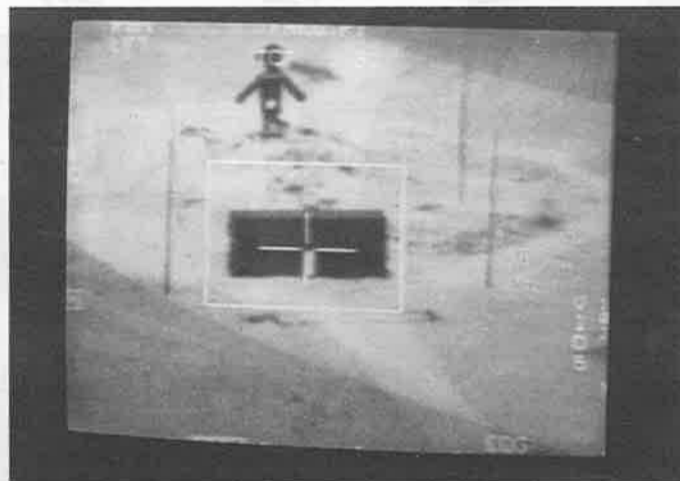
Het lastige van vergelijkingen is dat ze nooit helemaal opgaan. Waar een drenkeling op open zee volledig afhankelijk is van hulp van buitenaf, kan iemand die genoeg heeft van het nieuws zich eigenhandig van zijn juk te bevrijden: door de krant de deur uit te doen, het tv-nieuws weg te zappen en de radiobulletins weg te draaien.

Het percentage kijkers en luisteraars dat zich af en toe op een dergelijk nieuwsloos dieet

gramma bekijken of beluisteren zonder dat er een nieuwsuitzending op volgt of aan vooraf gaat. Uit een steekproef van de dienst Kijken en Luisteren-onderzoek van de NOS bleek dat twee van de drie kijkers van het prime-time RTL4-nieuws de tv niet speciaal aanzette voor het nieuws. Hun toestel bleef aan staan tussen 'Goede tijden, slechte tijden' en 'Rad van Fortuin'. Ter vergelijking: van de NOS-journaalkijkers zet tweederde het toestel speciaal voor dat programma aan.

Oorlog in Grimaldi

Een tweede reden die mensen ervan weerhoudt zichzelf op een nieuwsloos dieet te stellen, ook al voelen zij daartoe de behoefte, is van sociale aard. Op het bijhouden van het nieuws rust in een calvinistisch land als dat

schaars goed is, in die zin dat lang niet voor elk praktisch vraagstuk een praktische oplossing voorhanden is. Informatie is alleen nuttig voorzover mens en maatschappij maakbaar zijn. Als men aanneemt dat die maakbaarheid zeer beperkt is, dan volgt daaruit dat journalisten maar zelden in staat zijn informatie aan te dragen die werkelijk nuttig is. Je zou kunnen zeggen dat de nieuwsmedia de mens confronteren met zijn eigen machteloosheid.

Voor zover de nieuwsmedia al tot nut dienen, gaat het in veruit de meeste gevallen om een vorm van nut die eigenlijk geen naam mag hebben. Neem een bericht over stakingen onder het NS-personeel. Dat doet niet meer dan de treinreizigers onder ons waarschuwen voor vervoersproblemen. Het bespaart hooguit een slecht begin van de dag op een verlaten station met afgerangeerde treinen.

Triviale nog is het profijt dat men heeft van het radio- en tv-overzicht in de krant. Het helpt slechts een keuze te maken uit het programma-aanbod. Zeldzaam zijn de gevallen waarbij de nieuwsmedia groot leed helpen voorkomen, verzachten of oplossen - zoals in het geval van een man die de krant leest over een bepaalde ziekte, de symptomen herkent bij zichzelf en zich dan net op tijd meldt bij de dokter.

Een mens kan nog zoveel nieuws tot zich nemen, het gunstige effect daarvan is nagenoeg nihil. Vele malen groter is het ongenoe-

stelt, bedraagt in Nederland maar liefst 28 procent. Daarbij komt dat 29 procent van de Nederlanders geen krant leest. Dat wil nog niet zeggen dat al deze mensen het nieuws mijden omdat ze het niet kunnen verdragen. Voor het volgen van een nieuwsloos dieet kunnen immers meerdere redenen bestaan. Helaas is niet bekend hoeveel mensen het nieuws buiten de deur houden om redenen van zelfbescherming.

Zeker is wel dat het aantal mensen dat de neiging heeft zich af te schermen, aanzienlijk hoger ligt dan het aantal mensen dat zich daadwerkelijk afschermt. Menigeen kent in zijn of haar omgeving voorbeelden van mensen die te kennen geven (af en toe) moedeeloos te worden van het nieuws. Toch zijn er maar weinig voorbeelden van mensen die de daad bij het woord voegen en zichzelf op een nieuwsloos dieet stellen. De vraag is hoe dat komt. Waarom onthouden mensen zich niet gewoon van het nieuws als ze zeggen er genoeg van te hebben? Op deze vraag zijn tenminste twee antwoorden mogelijk. Ten eerste is valt er aan het nieuws domweg moeilijk te ontkomen. Iedereen die het gebruik van zijn of haar tv en radio moet delen met andere mensen, kan dat beamen: er is altijd wel een huisgenoot die het Journaal (of welk nieuwsprogramma dan ook) onder geen enkel beding wil missen. Daar komt nog bij dat nieuwsvrije tv- en radio-zenders een zeldzaamheid zijn. Je kunt bijna geen pro-

van ons een zware sociale druk. De norm is dat iedereen over alles meepraat en over elk willekeurig onderwerp een mening heeft. Wie aan die eisen niet voldoet, wordt geacht zich te schamen en loopt een grote kans het 'wir haben es nicht gewusst' van de nazi's naar zijn hoofd geslingerd te krijgen. Vandaar ook dat zoveel mensen in Nederland meepraten over dingen waarvan ze geen enkel verstand hebben of zelfs nog nooit gehoord hebben. In een van de jaaroverzichten van het NOS-journaal was een serie straatinterviews te zien met als onderwerp: de hoogtepunten van het nieuws. Tussen de standaardvragen van de interviewer zat een strikvraag: 'Wat vindt u van de oorlog in Grimaldi?' Een groot aantal ondervraagden ging serieus in op de vraag en sprak in allerlei bewoordingen zijn afschuw uit zonder te beseffen het over een maankrater te hebben. Zo iets kan natuurlijk alleen gebeuren in een land waarin men het uiten van een mening als een plicht beschouwt in plaats van een recht. Er zijn maar weinig landgenoten die zich van een mening onthouden als daarnaar geïnformeerd wordt. Duidelijk is dat wie zichzelf op een nieuwsloos dieet wil stellen, over een sterke persoonlijkheid moet beschikken. Zolang nieuwsloze zenders schaars blijven en zolang het volgen van de actualiteit een heilig moeten blijft, zal de jammerklacht dat men genoeg heeft van het nieuws nog vaak gehoord worden.